

Miša Pasujević

VETAR

„This body is young, but my
spirits old...“

James

Ispratio sam Japance na aerodrom. Preostalo je još da vratim rentirani automobil u agenciju; uhvatim autobus za Beograd.

Naš poslednji zajednički posao...

Pripalio sam cigaretu. Pogled mi se, usporen, kao čaršav belasav, probio kroz lebdeći dim. Ostao – pomislih – zakačen za žbun. Vrapci su se komešali u njemu.

Jednom sam, posmatrajući kavez s rivevima, mogao da uživam u njihovoj brzini. Vrapčevoj. Skakutao je po tlu. Ris se napeo. Za skok. Uzaludan. Odlepršao mu je ispred brka.

Drugom nekom prilikom, taj skakutavac našao se na putu kojim sam se stušio. Opkoracio sam ga kolima, nadajući se da, pri tom, nije pokušao da poleti. Možda ga je pritisak, stvoren vazdušastom presom pod autom, ščepao, za tren... Ugledao sam ga u retrovizoru. Majušan i, razumljivo, živ, odleteo je.

Žbun je senčio mesto predviđeno za proveru pritiska u pneumaticima. Vrapci, svojim krilcima, pomeranjem malih listova, oslikavali su na, pristigloj trula višnja limuzini, nekaku mini teatar-pozornicu. Mogao sam skoro da nazrem majušne gejše i samuraje u pokretu. Onakvim kakvim sam ih zamišljao. Onako, kako me je znanje o njima služilo. Nije me moglo poslužiti. Gotovo da ništa o tome nisam znao. Japski tim mi neće nedostajati. Živo sam mislio na kuću.

Probijao sam se... Usredsređen na put, saobraćajni mravinjak. Autobuse, šlepere – zahuktale termite. Pri tom, otvorenih četvoro očiju, zbog policijskih zaseda. Krigla adrenalina. Bunila – kako je prijalo –, dovlačilo posetioce... Kao kada se s nekim, koga izvesno vreme nisi video, rukuješ, i time, rukovanjem oživite zajedničke uspomene, često mi se dešavalo da za volanom, kao sada, grabim napred... vraćajući se, zapravo. Prošlosti.

Obavila me jeza k'o zmija... Znojavim dlanovima prođoh kroz kosu. Bez jasnog razloga, setio sam se neke sahrane... Nisam bio među ožalošćenima; slučajno sam se tu zatekao. Na molbu drugara, prevezao sam njegovu majku do Centralnog groblja. Uz dogovor, da će je s parastosa kući vratiti neko od rodbine, izašla je iz kola. Nastavio sam uskom ulicom, napred, tražeći pogodno mesto gde bih okrenuo auto i vratio se nazad. Ukočih! Kolona; povorka se približavala! Čin sahrane! Krenuo sam polukružno ulevo, vratio brzo auto nazad, do ograde, hitro ga poterao napred, pun levi, do ivičnjaka. Utom, nikako nisam uspevao da ubacim ručicu u rikverc. Poznavao sam karakterističan hod menjača; više puta vozio sam ovaj automobil. Očuvan, čekao je na vlasnika-drugara, kada bude regulisao vozačku dozvolu. Pustio sam kvačilo, pritisnuo ga i ponovo pokušao da pronađem željeni položaj. Iznova pustio-nagazio papučiću i probao, otpustio, pokušao (...) netremice prate-

ći povorku koja mi se primicala! Preprečio sam im put! Kakvu neprijatnost sam izazvao! Video sam momka koji je nosio krst. Snažni vетar ga je zanosio. Pognute glave, na petnestak metara od mene, još uvek nije primećivao dodatnu nevolju. Ne bih mogao, u takvoj situaciji, da otrpim njegov pogled. Odjekivalo je svrakino graktanje, i mada tih, zvuk zvana izobličeno se oduživao. Trnuo sam, znoj me je kao koprive peckao. Kao da sam bio mali, zatečen u negostoljubivoj kući u kojoj su se poznata vrata zatvarala!? Ili su se nepoznata otvarala!? Menjač upade u *sliv!* Tiho se udaljih... Tih sedam-osam sekundi potpune nemoći, plime nadolazećeg stida, neprijatnosti... Ludačkog pulsiranja celog tela...

Ima stvari o kojima čovek ni sa kim ne govori. Ovo sećanje, nakon više od decenije, neki apsurdni vетar uskovitlao je u meni...

Mogao sam na horizontu da vidim deo neba, mirno jezero. Iznad njega postrojene crne oblake. Činili su obalu, u noći; pomerala se, vitoperila, belasava. Mogao sam, kroz otvorene prozore, da čujem decu kraj puta, njihove glasove, slogove od kojih je moja svest sklapala reči na japanskom, umaranjući me.

Ptičurine, ofingeri na vetru, lebdeli su ponad minareta. U sveopštoj jurnjavi, poželeo sam da na tren ugledam nekog vrapca, skakutavu lopticu-skočicu što izmiče pogledu. Prašina, garež ulazili su, napuštali kabinu, rojevi mušica ostajali na vetrobranu činivši čudnu herbarijumsku postavku. Miris ugrejanog asfalta. Goriva... Planinskog vazduha. Da li je šuma, koju sam presecao, prisvajala put, vozila, prugu što se čas dodirivala s drumom, čas izmicala... Prolazak nekog voza bi me osvežio... Hvatao sam bok planine, ili brda, dugački hlad šume, privikavajući oči na, znacima nagoveštavajuće, tunele. Dugačke... Kraće... Preduge... Hodnike neravnih zidova, koji su zbog svojih izbočina, na trenutke, i pod farovima ostajali potpuno neosvetljeni. Usporavali su me. Bilo bi u njima suludo upustiti se u preticanje! Ali, zašto da ne!?

Kao vетar prelistati bibliju...

PREPARIRANI

Nakrivljene bandere; štafelaj s električnim žicama umesto platnom. Na *slici*: anđeo. Nogom obešen za kabl. Kad ptica dodirne obe žice, strada; ostaje nejasna galebova smrt? (Udar...)

Postavivši jutros šefu *neugodno* pitanje u vezi s odmorom, primetio sam njegovu neuobičajenu, izraženu tromost. Tren kasnije, mirno i autorativno sam odbijen. Popodne, vreme se dvoumilo, pretapalo iz kišnog u nesnosno vreli dan.

U 17h nacrtao sam se preko puta Lida, smiren, na obali. Čamcem, koji smo – bežeći s časova u srednjoj školi – pozajmljivali uz motorčić i kanticu benzina na molu, stiže drugar. „Ta je...“ – potvrđuje mi za barku; pre nekoliko godina za nju je trampio svoj stari automobil. Sećemo nadošlu rečnu telesinu. Lenji za razgovor.

Pred put u Pariz otišao sam do direktora, da bih zatražio slobodne dane – imam ih preko dvadeset. Njegovo uznenemirujuće negodovanje podsetilo me je na rapport u vojsci na koji smo morali da odemo zbog vožnje *pincgauera* po krugu kasarne. Zabrana odlaska na vikend do daljeg, izlaska u grad, prekoredna dežurstva, *dobrovoljna straža*... a sada, odugovlačenje s korišćenjem mog godišnjeg odmora... O svemu tome, imao sam potrebu da govorim. Ali, setih se: nije mi nimalo lakše posle razgovora...

Blagi veter je pojačao otužni vonj reke. Smeta mi miris mora, malo. Ne samo zbog toga, sklon sam isticanju jezera. Ne tvrdim da tu nema mirisa, jednostavno nisam siguran.

Nekoliko galebova u daljinji prepiralo se s alasima. Krici i gundanja, prekinuta pristižućim debлом. Jedan od ribara doveslao je do njega i sklonio ga od mreža. Dugo je deblo plovilo ka nama. Sporim potezom nacrtao sam pticu na pesku; izgubio deblo iz vida...

Smenuju se mirisi, mešaju međusobno, nadjačavaju. Ponekad podsete... na ženski parfem, ne znam mu naziv i sve je reda prilika da saznam; gorim od temperature, potresan groznicom...

Na rekreativnoj nastavi, opsovao sam matoru učiteljicu; ne pamtim njen miris, samo zlo, i jedina pažnja potekla je od doktorke iz dispanzera. Njen parfem, i pregledi... Čula je za moj bezubrazluk i svakodnevne tuče; bez sumnje stroga, ali po mom ubeđenju devetogodišnjaka u nevolji, zauzela se za mene – merila mi je temperaturu, proveravala da li uzimam redovno lekove.

Promenio sam u desetoj okruženje i školu. Miris novobeogradskih gradilišta. Miris zlatiborskih četinara i prljavih hotelskih hodnika. Zlosrečni izleti. Smrad duvana, ogromne harmonike i kolonjske vode nezgodnog učitelja-brke. Igrao je fudbal s nama dečacima, svojski nas napucavao *bubamarom*, tako da ostane otisak petougla-šestougla na butini, deblijim igračima i pečat na grudima, stomaku... U takvom, meni razumljivom, žaru borbe, i grublji faul beše sastavni deo igre... Inatan i ojačao, nisam dopuštao da me pretrči. Nakon nekoliko dana razmene šuteva po cevanicama, naredio mi je da otrčim do ogromnog hrasta na brdu (*žuti karton* za neposlušne i smotane)... a ja i njegov hrast i brkove i harmoniku *ljuto opeka*... Hotelska soba, u kojoj sam morao da odslužim dvodnevnu kaznu, bazzila je na, devet godina kasnije, stražarsko mesto br. 4 – magacin sa starim naoružanjem i ustajalom vojnom opremom. Vonj je prostо izbijao iz zidova barake.

Miris Pravnog fakulteta... opušći, ustajalost i neka vrsta imalina za čišćenje i glaćanje podova... Miris renoviranih svlačionica novobeogradske Hale sportova... Kožnih košarkaških lopti, tek postavljenog parketa... Poraz do poraza... Udarac po udarac... Boja se ne sećam, u ovim zbrkanim *nanosima* nemaju miris... Kao u teoriji boja, ili neprijatnom snu... Galeb visi na kablu – belo–crno... Galeb – crno... Crno...

ZAVIJANJE

„The sun always shines on tv...“
M. H.

Mnogo sam *lajao*. Da bih išta postigao. Sedam godina sam i *grizao*. Pa, da govorim, onda, kao deda? Smrt me opravdava? Pri uverenju sam, i ovako, da se nisam ni rodio.... (Trenutak, da otvorim poštaru.)

Nebo – televizorska ekrančina – zavarava.... svojim oblicima, usijanim, vatastim, brzim, aterirajućim, mortus pijanim, dozlaboga dosadnim.... (Gde li sam ostavio duvan...)

Uživo nisam čuo zvuk mandoline, mislim... Ali, ono što nije u vezi s pukom srećom, čini mi se, ne može poslužiti...

Galebovi krici s reke... Uznemirenost? Samoća? Alavost...

Noć. Najavljeni strojevimi korakom; gusta kiša i gromovi – napašće grad. Avion, u nekakvoj *protiv–putanji*, žmirkaće izgubljen. Odbijan od tornja, svog spasonosnog kontra-svetionika. (Kako me samo žiga zglob leve noge...)

Donedavno sam sa sedmog sprata, noću, uhodio grad. Reklame, nemirna svetlost automobilskih farova, rasplamsavale su iluziju stranog velegrada. Preselio sam se u soliter. Drugi sprat. Na mene kroz prozor motri široka krošnja (nekoliko starih breza okružuje to drvo). Oktobar razotkrije gnezda po njegovim granama. Time što mogu da ih vidim sa svakog prozora, poverena su mi na čuvanje? Osećam zamarajuću obavezu; kućepazitelj onih piskutavih, svadljivih, špijunirajućih?! Odavde ne vidim grad. Sada on vidi mene – kroz oči i krila malih begunaca. Zameram im što odlaze. Vraćaju se, i svojom raskalašnom bukom ne otkrivaju ni mrVICU o suprotnom polutaru. *Prognani su svake godine dvaput* – poveravaju mi njihova gnezda. Stvorite im uslove – meša se Mesec – doleteće do mene i nagrditi me... Zar ja da presudim u ovoj zbrkanoj noveli koju sam isprovocirao? Protegnem se tobōže zainteresovan, kao Smrt, i da čekam?

Nesnalažljiv sam, što nije ni malo teško, ali žilav sam k'o strašilo...

Stari teretni ruski avion je pre nekoliko godina obletao u širokom krugu sve dok je imao gorivo. Pušio sam marihuanu, pio rum i slušao zapomaganje njegovih motora. Omamljenom mi se i dopala nesnosna buka koja se periodično nadnosila nada mnom. Avion je završio na poljima, daleko od novobeogradskih blokova i aerodroma. Posada nije imala ni ispravne padobrane...

Jedne noći, takođe na sedmom spratu, probuđen bleskanjem i udarima vetra o prozorska okna. S balkona sam ushićen pratio kretanje gromova. Iz udarca u udarac, približavali su se. Gromobran susednog solitera je u trenutku upio silu; u prvi mah bejah zaslepljen, iznenaden svojim lošim proračunom, potom uzdrman teškim udarcem treska. Naknadni strah pothranio je moju dotadašnju zanesenost *prirodnom voljom*. Такode, i (nerazarajući) zemljotresi... rvaо sam se sa snom neke noći, krevet, moje telо, bili su ne-

udobni... Ulični psi zavijali, a kad su utihnuli, mogao sam da osetim, ili uobrazim potmulo tutnjanje voza, ne iz daljine, već iz ležaja i zidova. Ustao sam i samo pogodio, pomislišvi na zemljotres. Parket je krenuo da se savija i vitoperi pod stopalima. (Strašno me zboleše čukljevi.) Uspeo sam s mukom da dođem do vrata kad je zemljotres i prestao. Šest-sedam koraka u cik-cak, dva metra od kreveta do vrata; zemljotres je u pravcu kazaljke na satu ili obratno mešao sobu, drvenarija, staklarija krckala... Nekog je potres probudio i primorao da napolju dočeka svitanje – slušao sam ujutru u prevozu, u špicu kada razmažena deca idu u školu a namrgodene zaposlene lenčuge kasne; metalnim vrhom kišobrana po nozi probudio sam nekog usnulog studenta i dao mu znak (?) da mi ustupi sedište; njemu je ionako mesto u klubu fakulteta, ne u tramvaju(!). Kod onih koji su manje znali (mada mi se očajno prispevalo), i ovog puta, mogao sam da naslutim gordost, oduševljenje sopstvenom hrabrošću. A, noću, kad idem da mokrim, svašta mogu da čujem kroz jadne zidove.

No, nema doslednosti – potvrđuju mi godine prolenčarenog poluživota. Mnoge heroje video sam kako cmizdre zbog neuzvraćene ljubavi ili slične gluposti. I sam se svojski zlopatio zbog budalaština. Ne zavređuju pomena. Tom Waits, bezubi starkelja bio je obazriv: „...Drmnuo sam pivo i već čujem kako me zoveš, nadam se da se ne zaljubljujem u tebe...“ A, bandoglavci s TV-a konstantno ističu – i to je sila... Sitnice, tričarije... Ovog trena, neka ptica, negde, kažu, prizemljuje avion...

ŠUMA

Napustio si je s olakšanjem, i šuma te ne očekuje ponovo? Strano joj je buduće? Samo pamti – (grubo) lovačke javašluke, divlju seču, dim? Niču senke i zavlače se natrag u stabla. Zmijoliki suvarci na tlu. Preko grobljanskog proplanka, duž stenovitih bokova, izmaglica. Nekoliko izvrnutih riba, uz obalu, lovljenih noćas strujom. S elipsastog panja, pokušao sam da izbrojim godove. Razlivali su se... Uz put, usredsređen na jednu vrstu pečurki; zaobići sumnjive; odustao sam, poražen. Ruku ožarenih od kopriva, napuštam klisuru. Dunav uzjahan maglom. Takav je novembar. Takav, ali ja sam skliznuo u laž – avgust je, prohладno i tmurno. Ako udari grad, farba i limarija mog automobila pretrpeće *topovsku paljbu*... Zamislite eho aritmičnih plotuna iz lovačkih pušaka, karabina, udaraca balvana o kamene martinele. Zamislite 1916-u, kako s pradedom pokušavam da pređem Dunav. Brz, proključao... Konopci i čamac – za prelaz čine se nedovoljnim. Jedan od locova što sprovodi brodove kroz klisuru, viće za nama. Kuda ćemo deda (?!), odakle si došao (?!) – pokušavam da izmolim odgovore, ali moje glasove tope ključali virovi... Daljnji pokušaji da se čamac namesti u položaj u kojem bi, otisnut maticom, pikirao na najbližu ispušćenu stenu nizvodno, na drugoj obali. Deda priteže-otpušta čamac užadima, kao da obuzdava uplašenog konja, teturav, pijan, sve dok onaj loc ne siđe i spreči ga u suludom pokušaju. Tuča. Odnekud pristigli buljuk ljudi. Pradeda se smiri tek na ponuđenu mu flašu u locovoj podstanici. Zamisliti to, kao uostalom i ja, jer svog pradedu po krvi, okončalog u 35-oj, pijanca, kavgadžiju, ženoljupca, nisam imao priliku da vidim ni na slici.

Kroz nekoliko vezanih, kratkih tunela – huči...

U vreme zaoštrenosti sa Staljinom, moj golobradi pradeda-očuh pripremao je kočeve za ogradu sa dvojicom tesara. Poslaše ga ujutru po rakiju. Nacvrcase se pod suncem, a ovaj, ohrabren gutljajem, razmenio nekoliko rečenica s mladom Rumunkom, na suprotnoj obali (*Kako se zoveš... Lepa ti je marama... Slušaju li te koze...*). Bilo je zabranjeno razgovarati sa drugom obalom. Na ikakav povod, ruski vojnici uobičavali su da pripucaju na našu stranu. Brzo urodi dojava ogledana u pristižućem vojnom džipu. Na strogo: ko se dovikivao i s kim, pradeda-očuh upre sekirom ka Kladovu, ka nekom biciklisti otisnutom u tom pravcu. Napustivši usnule tesare, pradeda zbrisala, rešen da dan provede lutajući šumom. Na početku II svetskog rata, kao 17-ogodišnjak, beše mobilisan. Nekoliko dana ulogoren na ledini, iščekujući prekomande. Oslobodi se uniforme i puške. Plati jednorukog Jakšu da ga preveze preko Dunava. U Rumuniji se skrivaо preko godinu dana. U opštem metežu nisu ga bili evidentirali, te se vratio, duboko u šumu, među čobane. Docnije se oženio mojom prababom, udovicom, dvadeset godina starijom od njega. Zašto njom (?), s obzirom na razliku u godinama, njegove korektne fizičke vrline, rečitost – jednostavno – bila je mnogo lepa. Njemu očito jeste, jer bogatstvo, koje je posedovala prababina strana do trenutka familiarne nesloge, bilo je davno izgubljeno. Prihvatio je, kasnije, mog oca kao pravog unuka, prababu nadživeo, premda je ova nanizala preko devedeset godina. Za razliku od seljana koji su umeli da zaradu ostave u kafani za noć, ovaj pradeda se retko mašao za času. Pamtim njegovog dugovečnog lovačkog psa Šandora, kojem je pripajao još jednog mladeg kera da se uz ovog uči, a taj drugi pre-ili-kasnije stradao, gubio se ili bežao. Riđodlaki Šandor bio mu je najveća uzdanica u lovnu. Pradeda se mučio da mom, dečjem, umu – željnom lovačkih avantura i laži – razjasni koliko i zbog čega je teško nadmudriti rasnog srndača, kamoli divlju svinju, a svoje podvige pripisivao uglavnom sreći. Doživljavao sam ga, tada, kao lošeg lovca.

Početkom '90-ih, odlučio je da dode u Beograd i s mojom porodicom dočeka Novu godinu. Izmicale su mi žurke; na smarajuća pitanja – s kim ćeš dočekati devedeset i neku, odgovaraao bih – s pradedom. Za provod sam se snašao; bilo je nezaboravno – rum, marihuanu, ne sećam se ničega... Sada mi je žao što nisam ostao kod kuće i proslavio početak januara sa njim. Ipak, iz njegovih priča, saznao sam štošta o svojim precima, o raznolikim sudbinama.

Pored lova, pradeda se srcem interesovao za violinu, svirao, meni strane, vlaške melodije. Na moje interesovanje jutros, prilikom posete, da li joj je još uvek odan, s tugom klimnu – o praznicima, kada malo popije...